

HELLENİSTİK DÖNEMDE POLİTİK ve HUKUKSAL BAĞLAMDA GEÇMİŞİN KULLANIMI

THE USE OF PAST IN A POLITICAL AND LEGAL CONTEXT IN THE HELLENISTIC PERIOD

Türkan Banu GÜLER*

Makale Bilgisi

Başvuru: 17.02.2022

Kabul: 25.02.2022

Article Info

Received: Feb, 17, 2022

Accepted: Feb, 25, 2022

Öz

Bu çalışmada Jan Assmann'ın kültürel bellek kapsamında ele aldığı hatırlama (geçmiş), kimlik (politik yaklaşım) ve kültürel süreklilik (gelenek oluşturma) başlıkları ile bağlantılı olarak Hellenistik döneme ait ksenoi dikastai (yabancı yargıçlar) kurumundan yola çıkılarak toplumsal ya da kolektif bellek olarak tanımlanan sivil hafızanın polisler arası diplomatik ilişkilerde kullanımı açıklanmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda neredeyse dört yüz yıldan fazla bir zaman dilimini kapsayan ve konuyla ilgili dekretlerden geçmişin nasıl kullanıldığına dair detaylı bilgilerin elde edildiği Samos ve Priene polisleri arasındaki anlaşmazlık ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ksenoi Dikastai, Kolektif Bellek, Geçmişin Kullanımı, Kasıtlı Tarih, Hellenistik Dönem.

Abstract

Jan Assmann dealt with the titles of remembering (past), identity (political approach) and cultural continuity (forming tradition) within the cultural memory. In this study, the ksenoi dikastai (foreign judges) which was used in the settlement of conflicts between the poleis in the Hellenistic Period, will be tried to be explained under these headings and the use of past in diplomatic relations between states. In

---

* Arş. Gör. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, tbanuguler@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9273-9974, Ankara Türkiye.

Bu çalışma "Hellenistik Dönemde Batı Anadolu'da Yabancı Yargıçlık" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Bu kapsamda yaptığım çalışmaları burslarıyla destekleyen Türk Amerikan İlimi Araştırmalar Derneği'ne (2017 yılı Doktora Araştırma Bursu), TÜBİTAK'a (2018 yılı Yurtdışı Doktora Sırası Araştırma Bursu) ve Türk Eskiçağ Bilimler Enstitüsü'ne (2018 yılı Prof. Dr. Ali Dinçol Bursu) teşekkürlerimi iletirim.

this context, the dispute between the poleis of Samos and Priene, which covers a period of almost more than four hundred years and in which detailed information about how the past is used from the decrees, will be discussed.

Key Words: *Ksenoi Dikastai, Collective Memory, The Use of Past, Intentional History, Hellenistic Period.*

Bellek, öğrenilmiş ya da yaşanmış konuları, bunların geçmişle ilgisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü olarak tanımlanmaktadır.¹ Her ne kadar kültürel ve psikolojik etkilere göre farklılık gösterse de bireylerin ve toplumsal kimliğinin oluşmasında önemli bir rol oynadığından ve kimlik, aidiyet, tarih, ideoloji gibi olgularını birbirine bağladığından² bireylerin ait oldukları topluluklardan ayrı düşünülmemiş, böylelikle de topluluklar tarafından oluşturulan kolektif bellek kavramını doğurmuştur. Toplumsal bellek olarak da adlandırılan kolektif bellek kavramı, bir grubun kimlik inşasının gerekleriyle yakından ilişkilidir ve tarihsel gerçeklerin ve mitlerin bilinçli bir şekilde biriktirilmesi ve bu birikimlerin gerektiğinde belirli amaçlar doğrultusunda kullanılması olarak tanımlanmıştır.³ Toplumlardaki tarihi değişimleri inceleyebilmek için geleneği geçmişle ve politik kimlikle ilişkilendiren⁴ kolektif bellek sürekli bir inşa halindedir ve toplumlar için bir imaj yaratma ve kimlik oluşturulmasına olanak sağlamıştır.⁵ Bu yüzden de Halbwachs'a göre bireylerdeki kolektif bellek onların söz konusu sosyal ilişki biçimleri içerisindeki varlığını sürdürdüğü, diğer bir ifadeyle kolektif belleğini sürekli tekrar yapılandığı ölçüde dayanıklı olmuştur.⁶ Bu noktada bellek ortak deneyimler, beklenti ve eylemlerle birleştirici ve bağlayıcı bir güç yaratarak toplulukları güven içinde birbirlerine bağlamıştır.⁷ Kültürel bağlayıcı unsur olarak tanımlanan bu durum ise deneyim ve anılarla biçimlendirilerek geçmişin kullanımıyla şimdiki ve hatta gelecek zamana zemin hazırlamıştır.⁸ Bu da kültürün, kuralcı ve anlatıcı olan tarih ile

¹ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 16.02.2022.

² Nuri Bilgin, *Kimlik İnşası*, Aşina Kitapları, İzmir 2017, s. 219.

³ Amos Funkenstein, *Collective Memory and History Consciousness, History and Memory*, vol.1(1), 1989, s. 8. Nuri Bilgin, *Tarih ve Kolektif Bellek*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 7.

⁴ Jan Assmann, *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2018, s. 31.

⁵ Assmann, 2018, s. 17.

⁶ Maurice Halbwachs, *On Collective Memory*, ed. Lewis A. Coser, University of Chicago Press, Chicago 1992, s. 23.

⁷ Assmann, 2018, s. 50.

⁸ Assmann, 2018, s. 23.

yönlendirici ve nakledici olan mitolojik tarafıyla bireylere biz olma özelliğini kazandırmıştır. Böylece de toplumsal kimlikleri tarihsel bir süreklilik içine dahil edilmesine onlara bir içerik ve yöntem vererek yapılandırılmasına katkı sağlamıştır.⁹

Toplumu ve kültürü bir araya getiren kolektif belleğin ya da geçmişin politik bağlamdan ayrılmadığı da görülmektedir. Bu noktada kolektif bellek politik olarak kimlik oluşturma, oluşan kimliğin yüceltilmesi, eylemlerin meşrulaştırılması ve bu eylemlerle birlikte harekete geçilmesi açısından önemlidir. Kimlik oluşturma yoluyla kolektif bellek toplumlara geçmişlerine ve kökenlerine dair anlatılar sunmaktadır. Bu anlatılar sayesinde de kimlikleri yüceltilmekte, böylece de geçmiş eylemler meşrulaştırılmaktadır. Toplum için önemli olan bu oluşumların sonucunda da geçmişe ait meşrulaşmış eylemler şimdi ve gelecek için bir hareket planı oluşturmaktadır.¹⁰ Öyle ki geçmiş ve ona ait bir bellekle oluşan tarihsel anlatı, hegemon güçlerce kabul gördükleri, iddialarını meşrulaştırdıkları ve siyasi varlıklarını görünür kıldıkları bir araç haline gelmiştir. Örneğin Hellen *polis*lerinin Arkhaik dönemden beri süregelen bağımsız siyasi devletler şeklindeki örgütlenmelerinin Hellenistik dönemdeki politikalarını da belirlediği görülmektedir. Böylece bu *polis*ler, III. Aleksandros'un ölümüyle başlayan Hellenistik dönemle birlikte kurulan bölgesel büyük devletlerin krallarının gölgesinde kültürel bellekleriyle uyumlu olarak siyasi ve sosyal değişimlere bakılmaksızın bağlantılarını ve sürekliliklerini korumuşlardır.¹¹ Yani verdikleri siyasi kararlar sivil kimliklerinin gözden geçirmenin ve çevrelerindeki değişikliklerle başa çıkmanın bir yolu olarak geçmişini kullanmalarıyla bağlantılı olmuştur.

Kolektif belleğin ve geçmişin bu ilişkisi içinde Hellen *polis*lerinin *boule* ve *demos*larında alınan kararların halka açık belgelerinde özellikle diplomatik nitelikte olanlarında tarihsel belleğin güçlü varlığı dikkat çekmektedir. Her ne kadar tarih (süreç ya da olay olarak değişime işaret eden olaylar tarih sayılır) ve bellek (geçmiş tüm dönemleriyle kabul eder, derin değişimleri reddeder)¹² birbirlerinden odaklandıkları konular özelinde ayrılırsalar da *polis*ler, iddia ettikleri durum ya da bağı ya mitolojik akrabalık bağlarıyla pekiştirmiş ya da olayın en başına dönüp atalarından beri böyle olduğunu söyleyerek işlevselleştirmişlerdir. Bunun de için öne sürdükleri uzak geçmişlerine işaret

---

⁹ Enzo Traverso, *Geçmişini Kullanma Kılavuzu Tarih, Bellek, Politika*, çev. Işık Ergüden, Versus Yayınları, İstanbul 2009, s. 4-5.

¹⁰ Bilgin, 2013, s. 35.

¹¹ D.G. Shipley ve M.H. Hansen, *The Polis and Federalism, The Cambridge Companion to the Hellenistic World*, ed. G.R. Bugh, Cambridge, Cambridge University Press, 2007, s. 54.

¹² Assmann, 2018, s. 52.

eden tarihçilerin, şairlerin ya da yazarların eserlerinden ve yakın geçmişte belgelenen kamusal arşivlerden elde ettikleri kanıtları toplumsal bellek ile birlikte kullanmışlardır. Burada önemli olan bu kanıtların her durumda zaman içinde çok geriye giden ve bölge siyasi tarihi için önemli dönüm noktalarına işaret eden gerçek yerel tarih anlatılarının tarihsel bir canlandırma ile doğrulanması ve polislerin gelecek politikaları için bir güvenilirlik tabanı oluşturmasıdır. Öyle ki Hellen polislerine özgü mekânlarda siyasi ya da yasal olarak doğruladıkları kararların sergilenmesi vatandaşların hafızaları ile uyumlu olarak polislerin statülerini garanti altına almış, polisin gelecekteki vatandaşlarına davranış modeli oluşturmuş, topluluğun politik işleri ve kurumsal yapısını aydınlatmış ve kültürel geçmişlerinin, şimdinin ve geleceğin şekillenmesine katkı sağlamıştır.¹³

Hellenistik dönem Batı Anadolu'daki Hellen polislerinin sergiledikleri kararlara bakıldığında ise yabancı yargıçların (*ζένοι δικασται*) onurlandırıldığı *boule* ve *demos* kararlarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yabancı yargıçlık, taraflar arasında çıkan anlaşmazlıkları iki tarafın da onay verdiği üçüncü bir tarafın devletler arası ilişkiler ve hukuk bağlamında çözdüğü diplomatik bir araç olarak tanımlanabilir. Arkhaik dönemden beri anlaşmazlıkların çözümünde başvurulan bu yöntem, özellikle Hellenistik dönemde askeri ya da finansal yollardan kendi çıkarlarını koruyamayacak konumda olan küçük polisler tarafından sıkça başvurulmuş bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Eldeki kral mektuplarından ve onurlandırma kararlarından İÖ 4. yüzyılın sonunda polisler arası uyuşmazlıklarda *diadokhların* yargıçlık yaptığı¹⁴, İÖ 3. yüzyılın başlarında ise Hellenistik kralların kendi aralarındaki savaşlar sonucunda bölgedeki müttefiklerini kaybetmemek için uzlaştırma görevini polislere devrettiği¹⁵ öğrenilmektedir. Yabancı yargıçlar mülkiyet, borç ya da sözleşme ihlallerini içeren kamu ve özel davalarla diplomatik ilişkiler özelinde ilgilenseler de verilen kararlar her iki tarafı da bağladığından oldukça resmi bir yargılama sürecine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yazıtlar, yargıçların tarafların sunduğu yasal kabul edilen argümanlarını dinleyerek önce uzlaştırmayı (*διαλύω*) denediklerini sonuç elde edemezlerse yasalara göre (*κατὰ τοὺς νόμους*) yargılama yoluna gittiklerini ve hüküm verdiklerini (*δικάζω*) göstermektedir.¹⁶ Yabancı yargıçlık kurumuna İÖ 3. yüzyıl ortalarından itibaren neredeyse Batı Anadolu'daki tüm polisler

¹³ Nino Luraghi, "The Demos as Narrator: Public Honours and The Construction of Future and Past", ed. Foxhall&Gehrke&Lugarhi, *Intentional History: Spinning Time in Ancient Greece*, Franz Steiner Verlag, 2010, s. 247.

¹⁴ I.Kyme 1; Tit. Calymnii 17; GIBM II, 1883, 261 (A), 261a (B-C), 261b (D); SEG 19, 569.

¹⁵ IG XII 4,1:135; SEG 1, 363; IG XII 6,1:95; I.Iasos II, 608.

¹⁶ Örnekleri için bkz. Tit. Calymnii Test. XVI; I.Iasos 82; IG XII 5, 870.

tarafından başvurulmuş olmasına rağmen anlaşmazlıkların çözümü için yargıçların başvurduğu ortak bir yazılı hukukun olmaması dikkat çekmektedir. Bu nedenle profesyonel bir standarta sahip olmadığı için yarı yasal bir süreç olarak kabul edilse de, sonuca *polis*lerin kendi kamu ve özel davalarında kullandıkları geleneksel hukuk ile ulaşıldığından tarafsız ve adil olduğu anlaşılmaktadır. Siyaset içi yargı geleneklerini de kapsayan bu geleneksel hukukun dayanak noktası ise *polis*ler tarafından sunulan sivil hafızanın gerçek kanıtları olan şiirler, tarihi ve coğrafi eserler, mitolojik anlatılardır. Bu eserler *polis*ler arası uzlaşmayı sağlayacak kanıtlar olarak ele alındığında diploması bağlamında *polis*in iddialarını desteklemek için geçmişin kullanımına dair birçok örneği barındırmaktadır. Bu örneklerden de yola çıkılarak pratik yararlar ve olumlu kararlar sağlayan yani *polis*in yararına olabilecek önemli çıkarımların olduğu geçmişin yeniden sunulması, sivil kimliğin kalıplaştığı ve sağlamlaştığı çıkarımı yapılabilir. Kaldı ki uzlaşma aracı olarak kullanılmadığında dahi yerel tarihlerin ortak geçmişi hatırlatarak bir kimlik duygusu sağladığı da düşünülmektedir.¹⁷

Yabancı yargıçların ilgilendiği davalar genellikle kutsal bir alanın kontrolü ve bir bölgenin mülkiyeti hakkında olduğundan tarihsel olayların (*ιστοριῶν*), kanıtların (*μαρτυριῶν*) ve belgelerin (*δικαιωμάτων*) tarafların sunduğu argümanlar açısından önemi büyüktür. Bu tür belgelerle tartışmalı alanın en erken zamandan beri hangi tarafın kontrolünde olduğu kanıtlanmaya çalışılmış, sunulan kanıtlar da zaman içindeki politik değişkenlere ve bağlantılara göre farklılık göstermiştir.¹⁸ Bu noktada uzak ve mitolojik geçmiş hem kanıt ve belge sunumu hem de *polis*in benimsediği kimlik ve siyaset açısından önemli olmuştur. Öyle ki sunulan geçmiş, yabancı yargıçların yürüttüğü davalar aracılığı ile hukuki olarak meşrulaşmıştır. Böylece *polis*lerin kendi iddialarını güçlendirmek ya da karşı tarafın iddialarını çürütmek için kullandıkları yerel tarih anlatıları ve kültürel bellekleri doğrulanmıştır. Bu da başarıya ulaşılmış bir savunmanın halka duyurulması ve toplumsal belleğin yeniden sunumuyla hem vatandaşlar arasındaki *homonoiai*yı yeniden sağlanmış (*διαφερομένους τῶν πολιτῶν εἰς ὁμόνοιαν κατέστησαν*)¹⁹ hem de diğer *polis*ler için bir gönderme niteliği taşımıştır.

¹⁷ Katherine Clarke, *Making Time for the Past: Local History and the Polis*, Oxford University Press, Oxford, 2008, s. 315.

¹⁸ Angelos Chaniotis, Justifying Territorial Claims in Classical and Hellenistic Greece: The Beginnings of International Law, *The Law and the Courts in Ancient Greece*, ed. E.M. Harris-L. Rubenstein, London, 2004, s. 191.

¹⁹ Örnekleri için bkz. I.Smyrna 579, 580, 583; I.Magnesia 101.

Devletler arası diplomaside polislerin sivil hafızaları ile uyumlu olan geçmişin kullanımına en iyi örnek Samos ve Priene polisleri arasındaki neredeyse dört yüzyıldan fazla süren anlaşmazlık gösterilebilir. Samos ve Priene arasında anlaşmazlığa neden olan alan Mykale dağlarının kuzeyinde Samos *peraiası* ve Priene sınırında bulunan Anaia ovasında Batinetis, düzlük alandaki Karion kalesi ve Dryoussa'dır.²⁰ Tartışmalı alan başlangıçta Karia kentlerinden biri olan Melia'ya aittir²¹ ve İÖ 700'lerde İonialılar ve Karialılara arasından Melia Savaşları olarak adlandırılan savaşlardan sonra vatandaşlarının kibri yüzünden tahrip edilerek²² toprakları Samos ve Priene'nin de dahil olduğu komşu polislere paylaştırılmıştır.²³ Düzlük alanın tahıl yetiştirmeye elverişli olması Samos ve Priene'nin bölgeye sahip olmak istemesindeki ana neden olarak görülmektedir.²⁴ İÖ 640'larda Kimmerler İonia'ya girdiklerinde Lydialılar Priene ve Miletos'a saldırmış, bunun sonucunda bölgedeki çiftçiler sıkıntı yaşamış, bu saldırı sonucunda da Samoslular ve Prieneliler geçici olarak Batinetis'i terk etmişlerdir, bu da bu polislerin bir dönem ham madde sorunu yaşamasına neden olmuştur.²⁵

Anlaşmazlığın çözümü için ilk olarak Prieneliler, Makedon kral Lysimakhos'a başvurmuştur. Prieneliler, birbirine benzer argümanlar kullanarak, önce kralı kendi davalarına ikna etmişler ve o da, Priene'nin elçileri tarafından yapılan suçlamalara yanıt vermesi için Samos'tan bir heyet çağırmıştır. Yapılan ön toplanmadan sonra Lysimakhos, Priene halkının kendisine yanlış bilgi verdiğini fark etmiş ve kararını açıklamadan önce resmi bir duruşma düzenleyerek tarafları uzlaştırmaya çalışmıştır. Bu noktada tartışmalı alanlar için tarafların öne sürdüğü geçmişe ait iddialar Lysimakhos'un Samoslulara gönderdiği mektuptan²⁶ takip edilmektedir. Prieneliler, kralın mektubundan da anlaşıldığı gibi Batinetis bölgesinin başlangıçtan beri (ἐξ ἀρχῆς) hem tarihsel anlatılarında ve geleneklerinde hem

²⁰ Graham Shipley, *A History of Samos 800-188 BC*, Clarendon Press, Oxford 1987, s. 267.

²¹ Vitr. 4.1.4.

²² Vitr. 4.1.4-5; Meliten haec Melite propter civium adrogantiam ab his civitatibus bello indicto communi consilio est sublata; Graham Shipley, *A History of Samos 800-188 BC.*, 29-31. Sheila Ager, *Interstate Arbitrations in the Greek World: 337-90 BC.*, University of California Press, Berkeley 1996, s. 91, n. 3.

²³ Syll.³ 599, ll. 47-56 ve 102-118.

²⁴ Priene'nin bir taraftan Mykale Dağlarının eteklerinde diğer taraftan Maindros vadisinin dağlık kesiminde yer alması, Samos'un ise çeşitli dönemlerde tahıl sıkıntısı çekmesine bağlı olarak bu yorum yapılmıştır. Susanne Carlsson, *Hellenistic Democracies: Freedom, Independence and Political Procedure in Some East Greek City-States*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2010, s. 137.

²⁵ Shipley, 1996, s. 50.

²⁶ I.Priene 500.

de iddialarında kendilerine ait olduğunu öne sürmüşlerdir. Buna göre mektupta Prieneliler, Kimmer kralı Lygdamis'in bölgeyi yağmalamasının ardından tekrar bölgeye geldiklerini ve bu sırada bölgede herhangi bir Samoslunun yaşamadığını iddia etmişlerdir.²⁷ Samosluların bölgeye yeniden yerleşimci göndermesiyle Samoslular ve Prieneliler arasında bir çatışma çıkmış, bunun sonucunda da bin kadar Samoslu öldürülmüştür.²⁸ Altı yıllık bir ateşkesten sonra ise taraflar arasında çıkan yeni bir çatışmada Samoslular Miletosluların yardımıyla başarı kazanmış²⁹, ancak Prienelilerin anlatısına göre Prieneli Bias'ın arabuluculuğu ile Samoslular bölgeyi yeniden terk etmişlerdir.³⁰ Yazıtın devamının kırık olması Samoslu elçilerin savunmalarının ne olduğunu öğrenilmesine engel olmakla beraber yazıtın Samos'ta bulunması, Lysimakhos'un Samos lehine bir karar verdiğini düşündürmektedir.

İÖ 3. yüzyıl sonları ve 2. yüzyıla ait çoğunluğu Batı Anadolu'dan gelen yabancı yargıçlık sistemi içinde yer aldığı anlaşılan *polis*ler arasındaki ilişki ağlarında çoğunlukla geniş bir havuzdaki yargıçlardan ziyade karşılıklı bir değiş tokuş olduğu göze çarpmaktadır. *Dekretler* yargıç gönderen ve talep eden polisler arasında geçmişe dayalı bir yargıç gönderme durumu olduğuna işaret etmektedir. Ancak tabii ki bu taleplerin hepsine olumlu cevap verilip verilmediği bilinmese de tekrarlanan taleplerde ilişkinin sürdüğü ve değiş tokuşun devam ettiği anlaşılmaktadır. *Dekretlerden polislerin birbirlerini*

²⁷ I.Priene 500, II 27-32. οἱ δὲ παρ' ὑμῶν ἀποσταλέντες | [πρέσβεις τὴν κτῆσιν τῆ]ν γεγενημένην αὐτοῖς τῆς Βατινήτιδος | [χώρας ἔφασαν ἐκ προγόνων] παρειληφέναι· μετὰ δὲ τὴν Λυγδάμει | [ως εἰσβολὴν ἐγλίπειν συνωμο]λόγουν ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ καὶ αὐτοὶ | [τὴν χώραν, ἀποχωρήσαι δὲ εἰ]ς τὴν νῆσον· ὕστερον δὲ Ο[— — — — —] | [— — — — —] — — — — — | I.I. . ρί[κε]ῖν χιλίους Σα[μίους — — —]

²⁸ Plut. *Mor.* 296 A.

²⁹ Thukydides'in (Thuk. 1.115-117) anlatısına göre İÖ 440'larda Samoslular ve Miletoslular Priene üzerinden girdikleri savaş sonucunda Miletoslular yenilgiye uğramışlardır. Ardından da daha önceden Samos üzerine kırk gemi ile gelip, burada hükümeti devirip ardından da demokrasiyi kuran Atinalılara giderek yardım istemişlerdir. Samoslular bunun üzerine silahlanarak demokratlara saldırarak rehinelere almış, Lemnos adasındaki sürgünleri de kurtararak Atina'dan ayrıldıklarını açıklamışlardır. Atinalılar bunun üzerine Samos'a saldırarak kuşatmışlar, onları vazgeçmeye zorlamışlar, sonunda da Atina'ya vergi veren bir duruma getirmişlerdir. Diodoros (Diod. 15.49.1.) da bölgedeki bir depremden sonra Poseidon'a yapılacak kurban törenleri için İonialıların Mykale'yi tercih ettiğini ancak savaşın patlak vermesi yüzünden bu törenleri Ephesos'a çektiklerini dile getirmiştir. Her iki yazıtın anlatısında herhangi bir uzlaştırmadan bahsedilmese de bölgenin Priene ve Samoslular arasındaki anlaşmazlıkta ne kadar geriye gittiğini göstermesi açısından önemlidir.

³⁰ I.Priene 500, II 21-24; ἀπ[ο] [πεμφθῆναι οὖν παρὰ] Πριηνέων Βίαντα περὶ διαλύσεων τοῖς Σα[μίους] [πρεσβευτήν, τοῦτον δ]ὲ διαλύσαι τε τὰς πόλεις καὶ τοὺς οἰκοῦντας | [ἀποχωρήσαι τῆς Βα]τινήτιδος χώρας· C.B. Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Periods: A Study in Greek Epigraphy*, New Heaven 1934, s. 27-32; Shipley, 1996, s. 54.

tercih etmesinin birçok değişkene bağlı olduğu tespit edilmektedir. Bölgesel yakınlıklar, akrabalık ilişkileri, geleneksel bağlantılar, ticari ilişkiler bu değişkenler arasında sayılabilir. Yargıçların onurlandırıldığı birçok yazıtta genellikle *syngeneia* (akrabalık)³¹ ve *philia* (dostluk)³² vurgusunun yer alması, akrabalık ve dostluk ilişkilerinin daha ön planda olduğunu göstermektedir. Bunların yanında yargıç talep eden *polise* karşı iyi niyete (*eunoia*)³³ sahip olma ya da çok nadir de olsa birlikte savaşma, müttefiklik (*symmakhia*)³⁴ gibi ilişkilerin de etkili olduğu bilinmektedir. Ancak bazı yazıtlarda herhangi bir neden belirtmediği görülmektedir. Bu durumda da *polis*lerin hem kralla hem de kendi aralarındaki geçmişlerine dayalı siyasi ve ekonomik ilişkilerden bir yargıya varılabilir. Örneğin Prieneliler olasılıkla geçmişteki olumlu diplomatik ilişkilerinden kaynaklı olarak Lysimakhos'un onların yararına bir karar vereceğini düşünmüşler ve Samos ile olan anlaşmazlıklarına müdahale etmesini istemişlerdir. Lysimakhos ve Prieneliler arasındaki ilişki, İÖ 286/5 yılında Prienelilerin Lysimakhos'u kendilerine Magnesia ve Pedies'le olan mücadelelerinde gönderdiği yardımcı bir birlik sebebiyle Lysimakhos'u onurlandırdığı duruma dayanmaktadır.³⁵ Bu yardıma karşılık olarak Prieneliler, agoralarında Lysimakhos için bir altar yaptırmışlar ve 1000 *stater* değerinde altın tacın sunulduğu yıllık bir adak töreni düzenleyerek ve kralın bronz heykelini dikmişlerdir.³⁶ Bunun yanı sıra Lysimakhos kültürünün Athena Polias için düzenlenen Panathenaia bayramında aynı miktarda para ile her yıl yer almasına karar vermişlerdir.³⁷ Her ne kadar Prieneliler kralla aralarında olan ilişkilerine güvenerek kraldan yardım isteseler de Lysimakhos tarafsız olarak yargılama yaptığı Samosluların lehine verdiği karardan anlaşılmaktadır.

Geçmişin meşrulaştırılarak kazanıldığı alanlar *polis*ler için ihtilafli arazinin edinilmesi, mülkiyetin yeniden tasdik edilmesi gibi birçok finansal yarar sağladığı bilinmektedir. Ancak bunlardan daha da önemlisi politik olarak getirdikleridir. Başarılı bir uzlaştırma önde gelen elçilere, yargıçlara ün ve statü kazandırırken devletler arası ilişkilerde *polisi* üst sıralara taşımış ve imajına katkı sağlamıştır. Bu tarz güçlü figürler *polis*in adını duyururken

³¹ Örnekleri için bk. I.Lampsakos 34; IG XII 6,1; I.Erythrai 111.

³² Örnekleri için bk. I.Lampsakos 33; IG XII 2, 509.

³³ Örnekleri için bk. I.Priene 50; I.Magnesia 15; I.Knidus 218.

³⁴ Örnekleri için bk. I.Iasos 76; I.Priene 47; I.Iasos 607.

³⁵ OGIS 11; I.Priene 14.

³⁶ OGIS 11; I.Priene 14, II 13-20. και στεφανώσουσιν αὐτὸν στεφά[ν]ωι | [χρυσῶι] ἀπὸ χρυσῶν χιλίων· στησει δὲ [ὁ] δῆμο[ς] | [αὐτοῦ και] ἄγαλμα χαλκοῦν [— και π]αραστή- | σει ἐγ δεξιᾶς λ[.]ο[—] | πλησίον τῆς [— ιδρύσας] | [θ]αι δὲ και βωμὸν αὐ[τοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ και θύειν καθ' ἕκασ] | τον ἐνιαυτὸν [τούς τε ἱερεῖς και τὰς ἱερείας τὰς κατὰ] | τὴν πόλιν.

³⁷ OGIS 11; I.Priene 14.

diplomatik açıdan da kralla ve diğer *polis*lerle olan ilişkilerinde de başarı getirmiştir. Ancak bu gibi resmi durumlarda tarihi kayıtların ve diğer delillerin potansiyel sunumu önemlidir. Bu potansiyel, geçmişin değiştirilmesi ya da daha yararlı bir versiyonunu inşa etmek için manipüle edilmesi olasılığını da kapsamaktadır. Bu da geçmişin, kasıtlı tarih³⁸ anlatısı içinde ele alınabileceğini göstermektedir. Gehrke, Hellenlerin mitolojik öğelerle süsledikleri ve yerel tarihleriyle oluşturdukları kimliklerini geçmiş ve şimdiki zamanla harmanlayarak bir gelecek inşa etmelerini kasıtlı tarih anlatısı içinde ele alarak bir etnik grubun öznel ve bilinçli olarak kendini sınıflandırması şeklinde yorumlamış ve kasıtlı bir şekilde oluşturulan tarihin bir grup ve kimlik için bir geçmiş oluşturduğuna dikkat çekmiştir.³⁹ Kasıtlı tarihin Hellenler arasındaki amacı hak ve yasal bir talep oluşturabilmek için bir temel oluşturmaktır.⁴⁰ Bu anlamda da kasıtlı tarih mevcut ihtiyaçlara göre değiştirilebilmekte ve yeniden yazılabilmektedir. Belleğin geliştirilmesi, yalnızca belirli gerçeklerin korunmasını ve diğerlerinin unutulmasını değil, aynı zamanda yanıltıcı gerçeklerin oluşturulmasını ve gerçek olaylar olarak aktarılmasını da içermektedir. Yani yeni olan her an belleğe kaydedilerek kimlik kavramlarıyla alakalı hale gelebilmekte ve öyle kalabilmektedir.⁴¹ Bu bağlamda Samos ve Priene arasındaki anlaşmazlıkta Lysimakhos'un Samoslu elçileri dinlemeden önce Prienelilerin anlattıklarına göre karar vermesi kasıtlı tarih anlatısı içinde örneklendirilebilir. Lysimakhos, Samoslulara ithafen yazdığı mektupta Prienelilerin, ihtilafı alanın kısa bir süredir Samosluların kontrolünde olduğu söylediklerini, bu nedenle de Prienelilerin iddialarını dikkate alarak karar verdiğini, aslında Samoslulara da sorması gerektiğini dile getirmiştir, bir nevi özür dilemiştir.⁴² Prienelilerin uzlaşma sağlaması için Lysimakhos'a gittiklerinde yanlış bilgi ile hak iddia etmelerinin yanında Kimmer kralı Lygdamis'in işgalinden ve altı yıllık ateşkesten bahsettikten

---

³⁸ Kasıtlı tarih, bir grubun kendisi tarafından görüldüğü ve anlaşıldığı şekliyle tarihi, hayali olabilen veya sadece inanılan ve onları gerçek olarak kabul eden geleneklerin toplamı olarak tanımlanmaktadır. H.J. Gehrke, *Myth, History and Collective Identity: Use of Past in Ancient Greece and Beyond, The Historian's Craft in the Age of Herodotus*, 2001, s. 298. H.J. Gehrke, "Intentional History and the Social Context of Remembrance in Ancient Greece." *Historiography and Identity I: Ancient and Early Christian Narratives of Community*. 2019, s. 97.

³⁹ Gehrke, 2001, s. 298.

⁴⁰ Gehrke, 2001, s. 303.

⁴¹ Gehrke, 2001, s. 306.

⁴² I.Priene 500, II 4-9. εἰ μὲν οὖν προείδειμεν ἡ[μ]εῖς τ[ήν] δε τήν χώραν ὑμᾶς ἐκ τοσοῦτων ἐτῶν ἔχειν καὶ νέμε[ι]ν, κ[αθ'] ὅλον οὐκ ἂν ἐπεσπασάμεθα τήν κρίσιν· νῦν δὲ ὑπελαμβάνομεν| ὑπογούου τινὸς χρόνου παντελῶς γεγονέναι τὴν ἐπέμβασι[ν]· οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐποιοῦντο τὴν μνείαν ἐν τοῖς πρότερον λό[γοις οἱ] τῶν Πριηνέων πρέσβεις·

sonra aradaki olayları atlayıp konuyu Bias'ın yaptığı uzlaşmaya bağlamaları da kasıtlı bir geçmiş oluşturma içinde yorumlanabilir.⁴³

Kasıtlı tarih anlatısı içinde bakıldığında iki *polis* arasındaki devam eden anlaşmazlığa İÖ 197-190 yılları arasında Rhodoslu yargıçların ilgilendiği dava da örnek gösterilebilir. Davaya ilişkin tüm ayrıntılar Priene'deki Athena Polias tapınağına asılmış olan oldukça uzun yazıttan⁴⁴ öğrenilmektedir. Davanın karara bağlanmasındaki sürecin de takip edilebildiği yazıttan Rhodoslu yargıçlar bizzat alana çıkıp incelemelerde bulunduğu, tarafların iddialarını ise Rhodos'taki Dionysos ve Ephesos'daki Artemis tapınağında yapılan mahkemelerde dinlediği anlaşılmaktadır.⁴⁵ Rhodoslular anlaşmazlıkla oldukça yakından ilgilenmiş, konuya dair daha önceki süreçlerin, tarihsel kanıtların ve sözlü anlatıların hepsine yer vermişlerdir. Samoslular anlaşmazlığa neden olan Karion kalesi ve Dryoussa'nın kendilerine Ionialılar tarafından Meleia savaşından sonra verildiğini tarihi kanıtlar⁴⁶ (*τῶν ἱστοριογράφων μαρτύρια*) göstererek iddia etmişlerdir.⁴⁷ Bu iddialarında Euagon, Olympikhos ve Douris'in de adının geçtiği yedi tarihçiye atıf yapmışlardır. Ancak bu saydıkları isimler arasında özellikle Miletoslu Maiandros'u kanıt olarak göstermişlerdir.⁴⁸ Samosluların bu iddiasının doğruluğu Rhodoslu yargıçlar tarafından araştırılmış, kanıt olarak gösterilen tarihçilerin Karion ve Dryoussa'nın değil de Pygela'nın Samoslulara verildiğini yazdıkları için Miletoslu Maiandros'u dikkate almamışlardır.⁴⁹ Her iki örnekten de görüldüğü üzere taraflar iddialarını doğrulamak için öne

⁴³ Manolis Pagkalos, Legitimising the present through the past: Some observations on the use of the past in territorial disputes, *Graeco-Latina Brunensia*, 22/2, 2017, s. 248.

⁴⁴ I.Priene 37; L. Piccirilli, *Gli arbitrati interstatali greci. Volume 1: dalle origini al 338 A.C.*, Edizioni Marlin, Pisa 1973, no:4. Ager, 1996, no. 26.

⁴⁵ I.Priene 37, II 20-24. καὶ διακούσαντες αὐτῶν ἔν | τε Ῥόδοι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διονύσου καὶ ἐπὶ τῆς χώρας τῆς ἀμφισβῆ | [τουμέ]νας ἐφ' ἂν ἐπάγαγον ἀμὲ ἐκάτεροι καὶ ἐπὶ τοῦ | [φρουρί]ου ὃ καλεῖται Κάριον καὶ ἐν Ἐφέσει ἐν τῷ ἱερῷ | [τῆς Ἀρτέμι]δος.

⁴⁶ I.Priene 37, II 101-102. οἱ δὲ Σάμιοι τὰ τε [τῶν ἱστ]ο[ρι]ο[γράφω]ν [μαρτύρια ὑφαγ]ήσαντο | καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς κρίσεως τῆς ὑπὲρ τοῦ Βατινήτου.

⁴⁷ I.Priene 37, II 103-104. τὸ Κάριον καὶ ἅ περὶ τοῦτο χώρα αὐτοῖς ἐπικλα[ρωθεῖη, καὶ καθ' ὃν καιρ]ὸν διαροῦντο τὰν τῶν Μελιέων | χώραν, λαχεῖν αὐτοὶ Κάριον καὶ Δρυοῦσαν.

⁴⁸ I.Priene 37, II 118-123. ἀμὲς δὲ θεωροῦντες τοὺς γράσαντας τὸμ [πόλεμον τὸμ] Μελια|κὸν καὶ τὰν διαίρεσιν τῆς χώρας τοὺς μὲν ἄλλους πάντας φαμένους ἐκ τῆς διαίρεσιος λ[αχ]ό[ν]τας Σαμίους| Φύγελα, καίπερ ὄντας τέσσερας μὲν Σαμίους· Οὐλιάδην καὶ Ὀλύμπιον καὶ Δοῦριν καὶ Εὐάγωνα, δύο δὲ Ἐφεσίους·| Κρεώφυλον καὶ Εὐάλκη, Χῖον δὲ Θεύπομπον, οὓς πάντας ἐν ταῖς <i>στορίαις εὐρίσκομεν κατακεχωρικότητας διότι ἔλαχον| Φύγελα· μόνον δὲ ἐν ταῖς ἐπιγεγραμμέναις Μαιανδρίου τοῦ Μιλησίου ἱστορίαις κατακεχωρισμένον διότι ἔλαχον| Σάμιοι Κάριον καὶ Δρυοῦσαν· C.Bradford Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Periods: A Study greek Epigraphy*, Yale University Press, New Heaven 1934, s. 50.

⁴⁹ I.Priene 37, II 123; αἷς πολλοὶ τῶν συγγραφέων ἀντιγράφοντι, φάμενοι ψ[ευδε]πιγράφους εἶμειν.

sürdükleri kanıtlarda seçici davranmış ve kasıtlı bir tarih oluşturarak yargıçları yanıltma yoluna gitmişlerdir. Öyle ki Samoslular Karion ve Dryoussa hakkında doğruluğu kanıtlanamayacak olan Miletoslu Maiandrios'u kanıt olarak sunarken Prieneliler Batinetis için aradaki olayları atlayarak Bias'a atıf yaparak hak iddia etmişlerdir. Rhodoslu yargıçların Samosluların kanıt olarak gösterdiği Maiandros'a eleştirel yaklaşımları ve Maiandros'un anlatılarının diğer tarihçilere göre farklı olduğunu keşfetmeleri, yine Lysimakhos'un Prienelilerin anlatılarını doğru kabul etmeyip Samoslu elçileri çağırması iki tarafın da çabalarının boşa olduğunu göstermiştir. Burada önemli olan karar mercii olan Lysimakhos ve Rhodoslu yargıçlar doğrulanmamış iddialarını kabul etmek istememeleridir.

Yabancı yargıçların ilgilendiği toprak mülkiyeti davalarında taraflar eğer uzak geçmişlerine atıf yaparak alanın en başından beri sahibi olduklarını kanıtlayamazlarsa, tartışmalı arazinin ne zamandan beri kendi kullanımlarında olduğunu gösterir kanıtlarla haklılıklarını desteklemişlerdir. Bu bağlamda uzun süredir kullanımlarında olduğunu gösterir tarihsel kayıtlar ve delillerde oldukça önemli olmuştur. Prieneliler, Karion ve civarının İÖ 4. yüzyılın sonundan beri onlarda olduğuna dair kanıtlar göstermişlerdir.⁵⁰ Tiran Hieron zamanına atıf yaparak, tiran karşıtlarının Karion kalesini tahkim ederek buraya yerleştiklerini iddia etmişlerdir.⁵¹ Bunun aksini gösterecek bir kanıtın olmaması⁵², Samosluların Miletoslu Maiandros'tan gösterdikleri kanıtları Rhodoslu yargıçların dikkatle inceleyerek kabul etmemesi Prienelilerin bu anlaşmazlıktan başarıyla çıkmasını sağlamıştır.

Başka bir *polisten* gönderilen yargıçların ilgilendiği davalar kapsamında sadece tarihsel olaylara ve sözlü anlatılara dayalı uzak geçmişler değil, ortaya çıkan anlaşmazlık hakkında hegemon bir güç tarafından ya da bir başka *polis* tarafından alınan daha önceki kararlar da Hellen *polis*lerinin iddialarını kanıtlamak için kullanıldıkları geçmiş olarak kabul edilebilir. Rhodoslu yargıçların ilgilendiği Samos ile Priene arasındaki Karion ve Dryoussa hakkındaki davada da Prieneliler daha önceki uzlaştırmalara atıf yaparak iddialarını kuvvetlendirme yoluna gitmişlerdir. Yazıtta geçen kronolojik⁵³

---

⁵⁰ Ager, 1996, s. 208.

⁵¹ I.Priene 37, II 109-113, 143-147.

⁵² Ager, 1996, s. 209.

⁵³ Ager, Aleksandros'un adının metnin ortasında geçmesinden dolayı isimlerin kronolojik olarak verilmediğini düşünmektedir. Ager, 1996, s. 206, dn.6.

olarak verilen Hellenistik monarkhlar III. Aleksandros⁵⁴ ve ardılları I. Demetrios ve Lysimakhos⁵⁵, II. Antiokhos Theos⁵⁶, *epistates* Simonos⁵⁷ ve III. Antigonos Dason⁵⁸ bu sorunla ilgilenmiş ve olasılıkla bir karara varmış hegemon güçlerdir. Her ne kadar Lysimakhos dışındaki isimlerin uzlaştırmalarına dair herhangi bir kayıt bulunmasa da yazıtta geçen güçlerin anlaşmazlıkla ilgilendikleri tarihsel açıdan açıklanabilmektedirler. Örneğin III. Aleksandros'un anlaşmazlığa müdahalesinin "Hellenlere özgürlük" sloganı ile Perslere karşı çıktığı seferde Küçük Asya'ya giriş yaptığı İÖ 334 yılında olduğu düşünülmektedir.⁵⁹ Çünkü III. Aleksandros aynı yıl bir liman yerleşkesi olan Naulokhos'taki Prieneli yerleşimcilerin statüsünü belirlediği bir buyruğu⁶⁰ vardır ve olasılıkla iki *polis* arasındaki anlaşmazlık ile de bu sırada ilgilenmiştir. Prieneliler iddialarında Kral II. Antiokhos Theos'un (Antiokhos oğlu Antiokhos) bu anlaşmazlıkla Samosluların ona başvurması üzerine ilgilendiğini, kralken Samosluların zor zaman geçirdikleri, Samosluların krala elçi göndererek onları sınırı aşmakla suçladıkları, fakat Karion hakkında bir şey söylemediklerini dile getirmişlerdir.⁶¹ Buradaki sınırdan kasıt daha önce Lysimakhos'un Samoslular yararına verdiği kararda geçen Batinetis'tir. II. Antiokhos Theos'tan sonra *epistates* Simonos'un ise III. Suriye Savaşları sırasında kraliyet tarafından gönderildiği ancak her iki tarafında olumlu bir sonuç elde edemediği savunulmuştur.⁶² Metinde geçen Antigonos kim olduğu hakkında değişik yorumlar vardır. Billows, I. Antigonos Monophtalmos olduğunu iki *polis*le de ilişki içinde olduğundan uzlaştırma ile ilgilendiğini düşünmektedir.⁶³ Ancak Ages ve Magnetto burada

⁵⁴ I.Priene 37, II 145-148; διότι κρίνει ἐπὶ μὲν | [—] Ἀλεξάνδρου διαβάντος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐνέμον | [το —] τοὺς πρεσβευτὰς {ι} τοὺς παρὰ τῶν Σαμί | [ων — ἐνέμον]ο [ταύτ]αν τὰν χώραν.

⁵⁵ I.Priene, 37, II 75-76; καὶ Πριανέων ποτὶ τοὺς βασιλ[έας Δη]μήτριόν τε καὶ | Λυσίμαχον ὑπὲρ αὐτῶν δύο [ψα]φ[ί]σμη[ατα],

⁵⁶ I.Priene 37, II 132; βασιλεύοντος Ἀντιόχου τοῦ Ἀντιόχου.

⁵⁷ I.Priene 37, II 135; ἐπιστάτα {ς} Σίμωνος

⁵⁸ I.Priene 37, II 141; ἐπὶ τὰς Ἀντιγόνου βασιλείας.

⁵⁹ Ager, 1996, s. 205.

⁶⁰ I.Priene 1. Ayrıntılı bilgi için bkz. S.M. Sherwin-White, The Edict of Alexander to Priene, a Reappraisal. *The Journal of Hellenic Studies*, 105, 1985, 69-89. P. Thonemann, Alexander, Priene and Naulochon, *Epigraphical Approaches To The Post-Classical Polis: Fourth Century BC to Second Century AD*, ed. Martzavou, P. & Papazarkadas, N., Oxford University Press, 2013, 23-36.

⁶¹ I.Priene 37, II 132-134; βασιλεύοντος Ἀντιόχου τοῦ Ἀντιόχου, [γε]νομένων περὶ αὐτοὺς καιρῶν δυσχε[ρ]ῶν, πέμψαι ποτ' αὐτοὺς Σαμίους [πρέσβεις λέγοντας ὅτι] ἐν παρορίᾳ [ι] ἐνεκάλουν, ὑπὲρ δὲ Καρίου οὐθὲν.

⁶² Ager, 1996, s. 206.

⁶³ Richard A. Billows, *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State*, University of California Press, Berkeley, 1990, s. 211, 255. Sheila Ager, Rhodes: the Rise and Fall of a Neutral Diplomat, *Historia: Zeitschrift für alte Geschichte* 40, 1991, s. 24.

bahsi geçen Antigonos'un III. Antigonos Doson olduğunu diplomatik ilişkilerle ve birliklerle ilgilendiği ve İÖ 227 yılında Karia seferi sırasında bu anlaşmazlıkla ilgilendiğini ileri sürmüşlerdir.⁶⁴ Bu hegemon güçlerin kimin aleyhine karar vermiş olduğu bilinmese de Prienelilerin Karion ve Dryoussa hakkındaki iddiaları desteklemek için bu isimlere yer vermesi kararların Prienelilerin yararına olduğunu düşündürmektedir.

İÖ ikinci yüzyılın sonlarına doğru Roma'nın Küçük Asya'da etkisinin artmasıyla bölgedeki Hellen polislerinin anlaşmazlıkların çözümü için birbirlerini tercih etmek yerine Roma senatosuna başvurduğu görülmektedir. Samos ve Priene polisleri de bölgede yükselen bu güçten kaçmamış, aralarında devam eden anlaşmazlık için Roma senatosuna başvurmuşlardır. Priene'deki Atina Polias tapınağında asılı bulunan birbiriyle bağlantılı üç yazıtta⁶⁵ bu anlaşmazlık için Roma'nın nasıl bir yol izlediği görülmektedir. Anlaşmazlıkla ilgili olarak Roma'nın ilk müdahalesinin Manlius Vulso yanında on kişilik bir komisyonla İÖ 188 yılında Küçük Asya'ya geldiği sırada olduğu tahmin edilmektedir.⁶⁶ Manlius Vulso'nun uzlaştırmasına dair herhangi bir karar metni bulunmasa da Roma senatosunun İÖ 135 yılındaki karar yazıtından Vulso'nun Rhodoslu yargıçların verdiği kararı değiştirerek bahsi geçen alanları Samoslulara verdiği anlaşılmaktadır.⁶⁷ Manlius Vulso'nun bu kararı almasında Antiokhos'la olan savaşlar sırasında Samosluların Roma'nın müttefiki olarak yer almasından kaynaklandığı düşünülmektedir.⁶⁸ Ancak İÖ 135 yılında Roma senatosu Rhodosluların her

⁶⁴ Ager, 1996, s. 206; A. Magnetto, *Gli Arbitrati Interstatali Greci II, Dal 337 al 196 a.c.*, Pisa, 1997, s. 276.

⁶⁵ I.Priene 40, 41, 42; Syll³ 688. Bu üç yazıtın tarihleri birbirinden farklıdır. Yazıtların birinde consul Servius Fulvius Q. adının olması bu yazıtın İÖ 135 yılına tarihlendirilmesine olanak sağlamıştır. Bununla bağlantılı olarak diğer senatus kararın İÖ 135 yılından önce olduğu, son yazıtın ise olasılıkla Mylasalıların başkanlık ettiği bir sınır belirleme kararının da Roma senatosunun İÖ 135 yılında aldığı kararla görev yaptığı için bu tarihten sonra olduğu düşünülmektedir. Ager, 1996, s. 456-457.

⁶⁶ Robert K. Sher, *Roman Documents from the Greek East: Senatus Consulta and Epistulae to the Age of Augustus*, The John Hopkins Press, Baltimore, 1969, s. 58. Ager, 1996, s. 270. Carlsson, 2010, s. 145.

⁶⁷ I.Priene 40, II 1-5; και περι[ι ὄν οἱ] | [ἀποσταλέντες παρὰ Πριηνέων πρεσβευταὶ ἄνδρες καλοὶ καὶ] ἀγαθοὶ καὶ φίλοι πα[ρὰ δήμου] | [καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ φίλου λόγους ἐποίησαντο συμμαχί]αν τε ἀνενώσαντο, [καὶ πε]||ρι τῆς χώρας ἣν λέγουσιν ἑαυτῶν γενέσθαι πρὶν ἑλλη]θῆναι εἰς ἐκείνην τὴν χώραν Μ[άν]||λιον καὶ τοὺς δέκα πρεσβευτάς, ὅπως ταύτην ἔχ]ωσιν

⁶⁸ I.Priene 41, II 4-8; περι ὄν Σάμιοι πρεσβευταὶ Τηλέμαχος Μάτρωνος, Λέων Λέοντος | ἄνδρες κα[λοὶ κ]αὶ ἀγαθοὶ καὶ φίλοι παρὰ δήμο[υ καλοῦ] καὶ ἀγαθοῦ καὶ φίλου συμμαχου τε ἡμετέρου λόγους ἐποίησαντο | κατὰ πρό[σ]ωπον πρὸς Πριην[ε]ῖς περὶ χ]ώρας [καὶ ὀρίων, ὅπως ὦσιν,] καθὼς Γναῖο {ι}ς Μάνλιος καὶ οἱ | δέκα πρεσβευταὶ διέταξαν | μετὰ τὸν πρὸς Ἀντίοχον πόλεμον· Shipley, 1987, s.197-198.

iki *polis*in de rızasıyla aldığı kararı göz önünde bulundurarak alanın tekrar Prienelilerin kullanımına geçmesine karar vermiştir.⁶⁹ Taraflar yine daha önce verilen kararlara atıf yaparak haklarını savunmuşlardır. Prieneliler haklılıkları Rhodos'un verdiği karara dayanarak savunurken, Samoslular Manlius Vulso'ya atıf yaparak iddialarını doğrulama yoluna gitmişlerdir. Samos ve Priene arasındaki uzun yıllardır devam eden anlaşmazlığın en son Roma senatosunun verdiği kararla sonlandığı düşünülse de İÖ 91/90 yılları arasında tarihlendirilen Erythrai ve Sardes'in Priene ve Miletos arasındaki bir anlaşmazlıktan kaynaklı olarak yargıçlık yaptıkları onurlandırma yazıtından küçük bir alan için devam ettiği anlaşılmaktadır.⁷⁰

Sonuç olarak, kolektif belleğin diplomatik ilişkiler özelinde kullanıldığında geçmiş ve geleceği birbirine bağlayarak şimdinin deneyimleri için bir yol haritası olduğu anlaşılmaktadır. Hellenistik dönemle birlikte klasik Hellen *polis*lerinin görüntüsünün radikal olarak değişikliğe uğradığı, yeni güç yapıları ve kurumların şekillerinin yükselişe geçtiği, farklı *polis*lerin kendilerine referans oluşturma girişimlerinin ortam değişikliklerine ayak uydurmalarına yardımcı olduğu da bilinmektedir. Bu dönem *polis*lerinde Hellen olmanın gerçeğini korumuş olan uzak ya da yakın tarihsel anlatının ve mitolojik geçmişin önemli bir güç kaynağı ve siyasi bir araç olarak kullanıldığında sağlam bir kimlik oluşturulmasına katkı sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda da yabancı yargıçların ilgilendiği uzlaştırmalar geçmişini meşrulaştırmanın bir biçimi olmuş ve bu davalarda *polis*lerin geçmişlerinin meşru bir şekilde yeniden inşası belirgin bir şekilde ön plana çıkmıştır. Samos ve Priene örneğinden de görüldüğü gibi geçmişe ait hatırlama ile ortak bir bellek, kimlik ve kültür oluşturulması toplumların geçmişlerini, şimdilerini ve geleceklerini desteklemiş ve doğrulamıştır. Bu da Hellenistik dönem devletler arası ilişkilerde önemli bir kurum olan yabancı yargıçlıkta resmi bir yargılama prosedürü oluşmasına katkı sağlamıştır. Ancak geçmiş her zaman başarı getirmese de kasıtlı bir tarih olarak öne sürüldüğünde *polis*ler için değişen jeopolitik alanlarda pozisyonlarını korumak ve ayrıcalık

⁶⁹ I.Priene 42, II 10-11; {καὶ τῶν σφρομένων ὄρων} ἐφηρμόσαμεν τὴν | [τῶν Ῥοδίων ὀροθεσίαν, καθ' ἣντινα καὶ παρ' ἀμφοτέ]ροις τοῖς δήμοις τὰ πράγματα παρετέθη· Kallet-Marx, Roma'nın Prieneliler lehine karar vermesini Roma'nın daha önce alınan meşru bir kararın etkili olması ve Roma'nın Hellen uzlaştırma geleneğine saygı duyması şeklinde yorumlamıştır. Robert M. Kallet-Marx, *Hegemony to Empire: The Development of Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C.*, University of California Press, Oxford, 1996, s. 170. Diğer yandan Roma'nın bu kararı almasında dile getirilmese de Polybios (21.35.4) ve Livius'un (38.42.11; 38.45) da aktardığı Vulso'nun rüşvetçi bir üne sahip olmasından kaynaklandığı da düşünülmektedir. Sherk, 1969, s. 58; Shipley 1987, s. 198; Ager, 1996, s. 270-1.

⁷⁰ I.Priene 121, II 25-26; ἔτι δὲ πρὸς Σαμίους | ὑπὲρ τε τῶν κατὰ τὴν χώραν καὶ τὴν ἐξάιτησιν τῶν ἀνδροφόνων.

elde etmek için bir avantaj olarak düşünülebilir. Geçmişin, yabancı yargıçlık gibi bir kurum içinde özel anlatımlara dayalı bölgesel iddiaları desteklemek için kullanılması herhangi bir siyasi otorite için sayısız fırsat yaratmıştır. Bu siyasi otoriteler toplumsal belleğin kurumlaşmasından sorumludurlar ve bunun için kolektif bir seviye oluşturabilmektedirler. Özellikle *polislerin demoslarında* alınan kararlar bir siyasi grubun yönlendirmesi ile toplumsal belleğin bir parçası olarak topluca alınmış bir karar gibi görülebilmektedir. Belleğin tarihi şekillendirmeye yardımcı olduğu düşünüldüğünde de toplumların hafızası ile uyumlu olan *mythoslarda*, yazılı kaynaklarda, *dekretlerde* anlatıldığında kalıcı ve biçimlendirici olarak bir güç haline gelmiştir. Öyle ki Küçük Asya'daki birçok örnekten de takip edileceği üzere diplomatik bir araç olan yabancı yargıçlık kurumunda geçmişin bu gücü siyasi erişime sahip olan gruplar tarafından ustaca kullanıldığı ve birçok noktada kabul gördüğü anlaşılmaktadır.

Devletler arası anlaşmazlıklarla ilgilenen yargıçların ilgilendiği davaların çoğunluğunun toprak mülkiyeti ile ilgili olması, yasal olarak diplomatik bir protokol oluşmasına katkı sağlasa da doğası gereği politik unsurlar da içerdiği anlaşılmaktadır. Bunun nedenleri arasında ise bir bölgeyi ele geçirmenin siyasi ve mali yansımalarının olması ve anlaşmazlığa neden olan koşulların politik olarak değişikliğe uğraması gösterilebilir. Samos ve Priene *polisleri* arasındaki anlaşmazlık örneğinden de görüleceği gibi tartışmalarına neden olan alanlar politik değişikliklere bağlı olarak dönem dönem el değiştirmiştir. Lysimakhos'un verdiği kararın daha sonradan Rhodoslu yargıçların ilgilendiği dönemde bozulması, Rhodosluların aldığı kararın ise Manlius Vulso tarafından müttefiki olmalarından kaynaklı olarak Samos'a lehine değiştirilmesi bu politik koşullara göre değiştiğini kanıtlamaktadır.

Kısaltmalar Ve Kaynaklar

- Ager S., Rhodes: the Rise and Fall of a Neutral Diplomat, *Historia: Zeitschrift für alte Geschichte* 40, 1991,10-41.
- Ager S., *Interstate Arbitrations in the Greek World: 337-90 BC.*, University of California Press, Berkeley,1996.
- Assmann J., *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- Bilgin N., *Tarih ve Kolektif Bellek*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013.
- Bilgin N., *Kimlik İnşası*, İzmir: Aşına Kitapları, 2017.
- Billows, R.A., *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State*, University of California Press, Berkeley, 1990.
- Carlsson S., *Hellenistic Democracies: Freedom, Independence and Political Procedure in Some East Greek City-States*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2010.
- Chanotis A., Justifying Territorial Claims in Classical and Hellenistic Greece: The Beginnings of International Law, *The Law and the Courts in Ancient Greece*, ed. E.M. Harris- L. Rubenstein, London, 2004, 185-213.
- Clarke, K. 2008. Making Time for the Past: Local History and the Polis, Oxford: Oxford University Press.
- Diod. (=Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*) *Library of History, Volume VII: Books 15.20-16.65.* çev. Charles L. Sherman, Loeb Classical Library 389, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1952.
- Funkenstein A., Collective Memory and History Consciousness, *History and Memory*, vol.1(1), 1989, 5-26.
- Gehrke H.J., “Myth, History and Collective Identity: Use of Past in Ancient Greece and Beyond”, *The Historian’s Craft in the Age of Herodotus*, 2001, 286-313.
- Gehrke, H.J., “Intentional History and the Social Context of Remembrance in Ancient Greece.” *Historiography and Identity I: Ancient and Early Christian Narratives of Community*. 2019. 95-106.
- GIBM *The Collection of Greek Inscriptions in the British Museum*
- Halbwachs M., *On Collective Memory*, ed. Lewis A. Coser, Chicago, University of Chicago Press, 1992.
- I.Erythrai H. Engelmann, R. Merkelbach, *Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai*, III (IGSK 1-2). Bonn 1972-1973.
- I.Iasos W. Blümel, *Die Inschriften von Iasos* (IGSK 28 1/2). Bonn 1985.

- IG XII 2 *Inscriptiones Graecae, XII. Inscriptiones insularum maris Aegaei praeter Delum, 2. Inscriptiones Lesbi, Nesi, Tenedi*, ed. William R. Paton. Berlin 1899.
- IG XII 4 *Inscriptiones Graecae, XII. Inscriptiones insularum maris Aegaei praeter Delum, 4. Inscriptiones Coi, Calymnae, Insularum Milesiarum. — Pars I. Inscriptiones Coi insulae: decreta, epistulae, edicta, tituli sacri* (nos. 1-423), ed. Dimitris Bosnakis, Klaus Hallof, Kent Rigsby. Berlin and New York 2010. — *Pars II. Inscriptiones Coi insulae: catalogi, dedicationes, tituli honorarii, termini* (nos. 424-1239), ed. Dimitris Bosnakis and Klaus Hallof. Berlin and New York 2012.
- IG XII 5 *Inscriptiones Graecae XII.5. Inscriptiones Cycladum*, ed. Friedrich Hiller von Gaertringen. 2 vols. Berlin 1903-1909. — Ios, Sikinos, Naxos, Paros, OIiaros, Siphnos, Seriphos, Kythnos, Keos, Gyaros, Syros, Andros and Tenos.
- IG XII 6 *Inscriptiones Graecae, XII. Inscriptiones insularum maris Aegaei praeter Delum, 6. Inscriptiones Chii et Sami cum Corassiis Icariaque. — Pars I. Inscriptiones Sami insulae: decreta, epistulae, sententiae, edicta imperatoria, leges, catalogi, tituli Atheniensium, tituli honorarii, tituli operum publicorum, inscriptiones ararum* (nos. 1-536), ed. Klaus Hallof. Berlin and New York 2000. — *Pars II. Inscriptiones Sami insulae: dedicationes, tituli sepulcrales, tituli Christiani, Byzantini, Iudaei, varia, tituli graphio incisi, incerta, tituli alieni. Inscriptiones Corassarum* (nos. 537-1216), ed. Klaus Hallof. *Inscriptiones Icariae insulae* (nos. 1217-1292), ed. Angelos P. Matthaiou. Berlin and New York 2003.
- I.Knidos W. Blümel, *Die Inschriften von Knidos, I-II* (IGSK 41-42). Bonn 1992-2019.
- I.Kyme H. Engelmann, *Die Inschriften von Kyme* (IGSK 5). Bonn 1976.
- I.Lampsakos P. Frisch, *Die Inschriften von Lampsakos* (IGSK 6). Bonn 1978.
- I.Magnesia O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Maeander*. Berlin 1900.
- I.Priene F. Hiller von Gaertringen, *Inschriften von Priene*. Berlin 1906.
- I.Smyrna G. Petzl, *Die Inschriften von Smyrna, I-II 1/2* (IGSK 23-24 ½). Bonn 1982-1990.
- Kallet-Marx R. M., *Hegemony to Empire: The Development of Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C.*, University of California Press, Oxford, 1996.
- Livius (*Ab Urbe Condita*) *History of Rome, Volumes IV, IX-XII*, trans. Foster, B. O., Sage, E. T. & Schlesinger, A. C., Loeb Classical Library 191; 295; 301; 313; 332. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1926-1936.
- Luraghi N., “The Demos as Narrator: Public Honours and The Construction of Future and Past”, ed. Foxhall&Gehrke&Lugarhi, *Intentional History: Spinning Time in Ancient Greece*, Franz Steiner Verlag, 2010, 247-263.

- Magnetto A., *Gli Arbitrati Interstatali Greci II, Dal 337 al 196 a.C*, Pisa, 1997.
- OGIS *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*. 2 Volumes, ed. W. Dittenberger, Leipzig, 1903-1905.
- Pagkalos M., Legitimising the Present through the Past: Some Observations on the Use of the Past in Territorial Disputes, *Graeco-Latina Brunensia*, 22/2, 2017, 241-253.
- Picirilli L., *Gli arbitrati interstatali greci. Volume 1: dalle origini al 338 A.C.*, Pisa: Edizioni Marlin, 1973.
- Plut. *Mor.* (=Plutarkhos, *Moralia*) *Moralia, Volume III: Sayings of Kings and Commanders; Sayings of Romans; Sayings of Spartans; The Ancient Customs of the Spartans; Sayings of Spartan Women; Bravery of Women*, trans. BABBITT, F. C., Loeb Classical Library 245. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1931.
- Polybios (*Historiai*) *The Histories, Volumes: I-VI*, trans. Paton, W. R., Douglas Olson, S., Walbank, F. W. & Habicht, C., Loeb Classical Library 128; 137; 138; 159; 160; 161. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2010-2012.
- Ricoeur P., *Hafıza, Tarih ve Unutuş*, çev. Mehmet Emin Özcan, İstanbul: Metis Yayınları, 2012.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*. Leiden 1923–.
- Sherk R., *Roman Documents from the Greek East: Senatus Consulta and Epistulae the Age of Augustus*, The John Hopkins Press, Baltimore, 1969.
- Shipley D.G.J., *A History of Samos 800-188 BC*, Oxford: Clarendon Press, 1987.
- Shipley, D. G. J. & Hansen, M. H., The *Polis* and Federalism, *The Cambridge Companion to the Hellenistic World*, ed. G.R. Bugh, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, 52-72.
- Syll.³ *Sylloge inscriptionum Graecarum* (Third Edition), ed. Dittenberger, W., Hiller Von Gaertringen, F., Kirchner, J., Pomtow, R. & Ziebarth, E., Leipzig, S. Hirzel, 1915-1924.
- Tit. Calymnii M. Segre, *Tituli Calymnii*, ASAA 22/23, 1944/1945 [1952].
- Thuk. *Histories [Ἱστορίαι]*, *History of the Peloponnesian War, Volumes II-IV*, trans. Smith, C. F., Loeb Classical Library 108-110; 169. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1919-1923.
- Thonemann P., Alexander, Priene and Nauchochon, *Epigraphical Approaches To The Post-Classical Polis: Fourth Century BC to Second Century AD*, ed. Martzavou, P. & Papazarkadas, N., Oxford University Press, 2013, 23-36.
- Traverso E., *Geçmişin Kullanma Kılavuzu Tarih, Bellek, Politika*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Versus Yayınları, 2009.

Vitr. (=Vitruvius, *De Architectura*), *De architectura [On Architecture]*, from *Vitruvius: On Architecture, Volumes I-II*, trans. Granger, F., Loeb Classical Library 251; 280. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1931-1934.

Welles, C. B., *Royal Correspondence in the Hellenistic Periods: A Study in Greek Epigraphy*, New Haven: 1934.

Sherwin-White S.M., The Edict of Alexander to Priene, a Reappraisal. *The Journal of Hellenic Studies*, 105, 1985, 69-89.